

д-р ЯНКА АЙВАЗОВА

Янка Димчева Айвазова е родена през 1976 г. През 2001 г. е завършила ОКС „Магистър“, специализация „Международна търговия“ в Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“, а през 2003 г. – ОКС „Магистър“, специалност „Счетоводство и контрол“ във Великотърновски университет „Св. Св. Кирил и Методий“. През 2024 г. ѝ е присъдена образователна и научна степен „доктор“ по икономика (Счетоводство, одит и анализ).

Работила е като счетоводител, помощник одитор, главен счетоводител. От 2004 г. е управител на специализирано счетоводно предприятие. От 2024 г. е хоноруван преподавател във Висшето училище по застраховане и финанси – София.

УСЪВЪРШЕНСТВАНЕ НА ИЗИСКВАНИЯТА ЗА ОПОВЕСТЯВАНИЯ ВЪВ ФИНАНСОВИТЕ ОТЧЕТИ НА МАЛКИ И СРЕДНИ ПРЕДПРИЯТИЯ

Резюме

В студията се разглеждат възможностите за подобряване на оповестяванията във финансовите отчети на малките и средни предприятия (МСП) в България. Анализират се различните законодателни изисквания за тази категория предприятия. Обръща се внимание на необходимостта от съкращаване на изискванията за оповестяване на информация в годишните отчети. Разглежда се Международният стандарт за финансова отчетност за малки и средни предприятия (МСФО за МСП) като възможност за усъвършенстване на оповестяването на финансова информация. За целта се посочват примери, свързани със стоково-материални запаси, имоти, машини и съоръжения, нематериални активи, промени в прилаганата счетоводна политика и грешки от предходни периоди. Обръща се внимание на законодателните пречки в рамките на Европейския съюз, които възпрепятстват прилагането на стандарта. В заключение се дават насоки за усъвършенстване на оповестяванията във финансовите отчети на малките и средни предприятия.

YANKA AYVAZOVA, PhD

IMPROVING THE REQUIREMENTS FOR DISCLOSURES IN THE FINANCIAL STATEMENTS OF SMALL AND MEDIUM-SIZED ENTERPRISES

Summary

The paper examines the opportunities for improving the disclosures in the financial statements of small and medium-sized enterprises in Bulgaria. The paper analyses the various legislative criteria for this category of enterprises. Attention is drawn to the need to shorten the disclosure requirements in annual reports. The International Financial Reporting Standard for Small and Medium-sized Enterprises (IFRS for SMEs) is discussed as an opportunity to improve financial disclosures. To this end, examples are given relating to inventories, property, plant and equipment, intangible assets, changes in accounting policies applied and prior period errors. Attention is drawn to the legislative obstacles within the European Union that prevent the application of the standard. It concludes with guidelines for improving disclosures in the financial statements of small and medium-sized enterprises.

УСЪВЪРШЕНСТВАНЕ НА ИЗИСКВАНИЯТА ЗА ОПОВЕСТЯВАНИЯ ВЪВ ФИНАНСОВИТЕ ОТЧЕТИ НА МАЛКИ И СРЕДНИ ПРЕДПРИЯТИЯ

Увод

Актуалността на темата за оповестяванията във финансовите отчети на предприятията се потвърждава от значението и важността на финансовата информация, представена в тях. Оповестяванията имат важна роля за правилното разбиране и интерпретиране на отчетите. Необходимостта от подобрения в изискванията за оповестяване е особено актуална за малките и средни предприятия, тъй като те съставляват основната движеща сила в икономиката.

Целта на изследването е да се предложат възможности за усъвършенстване на изискванията за оповестяване на финансова информация в годишните отчети на малките и средни предприятия. Посочената цел се постига чрез следните **задачи**:

1. преглед на значението на оповестяванията във финансовите отчети;
2. преглед на изисквания за оповестяване в НСС;
3. анализ на проблемите пред МСП и възможностите за тяхното решаване;
4. предизвикателства при прилагането на МСФО за МСП и Европейските директиви.

1. Значение на оповестяванията във финансовите отчети

Основната цел на финансовите отчети, дефинирана в Концептуалната рамка за финансова отчетност¹, е да предоставят информация относно отчитащото се предприятие, която да е полезна на ползвателите – настоящи и потенциални инвеститори, заемодатели и други кредитори, при вземането на решения за предоставяне на ресурси на предприятието. Съгласно рамката финансовите отчети с общо предназначение предоставят информация относно икономическите ресурси на предприятието, претенциите срещу него и промените в тези ресурси и претенции, които отговарят на дефинициите за елементи. Елементите, които се свързват с финансовото състояние, са активи, пасиви и собствен капитал, а тези, които са свързани с финансовите резултати – доходи² и разходи. Целта на финансовите отчети е еднаква при различните видове предприятия, защото потребителите имат сходни

¹ Концептуалната рамка за финансова отчетност е издадена от Съвета по международни счетоводни стандарти, www.ifrs.org.

² В превода на Концептуалната рамка за финансова отчетност понятията „Income” и „Revenue” са посочени като „приход”. Това не е правилно, защото са два термина, които имат различно значение. Трябва да се превеждат съответно като доход и приход, вж. Вейсел, А. Концептуална рамка за финансова отчетност от 2018 година – анализ на основните концепции и промените, Годишник на ИДЕС, 2018.

цели, като видът на предприятието, в което инвестират, е без значение.³ Това се постига чрез компонентите на финансовите отчети – баланс, отчет за приходите и разходите, отчет за паричните потоци, отчет за собствения капитал и приложение. Изготвянето на финансовите отчети следва да е в съответствие с възприетите счетоводни стандарти.

Една от задачите на счетоводните стандарти е да защитят външни потребители. За нейното постигане е важно правилното представяне на елементите. Тяхното разглеждане обаче не е достатъчно условие за коректното комуникиране на информацията в отчетите. Необходими са и оповестявания, чрез които се допълват и обясняват общите суми в представените елементи, както и свързаните с тях подходи по признаване и оценяване. В тях се описва дейността на предприятието, минали събития и текущи условия и обстоятелства, които не са били признати, но могат да повлияят на паричните потоци. Тази допълнителна информация в отчета е от съществено значение за правилното разбиране и оценка на финансовото състояние и финансовите резултати.

Оповестяванията са важни и за анализа на отчетите особено когато се сравняват резултатите на различни предприятия. Също така те противодействат и на асиметричната информация и спомагат за разбирането при прилагането на различни счетоводни политики, оценки и предположения, използвани при изготвянето на отчета. Чрез тях може да се идентифицират потенциалните рискове, пред които е изправена компанията.⁴

2. Изисквания за оповестявания в НСС

В българското законодателство изисквания за оповестявания са представени в разпоредбите за съставяне на приложението в **СС 1 – Представяне на финансови отчети**⁵ и в **Закона за счетоводството**.⁶ Чрез приложението се предоставя информация в три основни направления – обща информация, прилагани счетоводни политики и разбивка на елементите от баланса и отчета за приходите и разходите.

Разделът „Обща информация“ включва информация за предприятието – наименование, седалище и адрес на управление, капиталова структура, предмет на дейност, начин на управление, форма на собственост, средна численост на персонала, както и прилаганите принципи при изготвянето на отчета. В „База за изготвяне и счетоводни политики“ се оповестява приложимата счетоводна база при изготвянето на отчета, наличието на лицензионни и други изисквания, както и настъпилите промени, основните бази за оценяване на елементите според

³ Вейсел, А. Концептуална рамка за финансова отчетност от 2018 година – анализ на основните концепции и промените, Годишник на ИДЕС, 2018.

⁴ Айвазова, Я. Проблеми при оповестяванията във финансовите отчети, Дисертация, ВУЗФ, 2024 г., стр. 56.

⁵ Национални счетоводни стандарти, приети с Постановление № 46 на Министерски съвет от 2005 г., обн., ДВ, бр. 30 от 07.04.2005 г., в сила от 01.01.2005 г., изм., ДВ, бр. 86 от 26.10.2007 г., в сила от 01.01.2008 г., изм. и доп., ДВ, бр. 3 от 12 януари 2016 г., в сила от 01.01.2016 г., изм., ДВ, бр. 15 от 19 февруари 2019 г.

⁶ Закон за счетоводството, в сила от 01.01.2016 г., обн., ДВ, бр. 95 от 8 декември 2015 г., посл. изм. и доп., ДВ, бр. 79 от 17 септември 2024 г.

тяхното естество и др. Тук е мястото да се посочат и прилаганите счетоводни политики във връзка със счетоводните стандарти. Детайлни разбивки и пояснителни данни от баланса и отчета за приходите и разходите се представят в разбивката на елементите. В тази част се включват и допълнителни пояснения от ръководството, които не се изискват от счетоводното законодателство, но същевременно водят до достоверно представяне на съществени аспекти. Посочват се и конкретните оповестявания, изисквани по реда на счетоводните стандарти.⁷ Различните стандарти съдържат изисквания за оповестяване, без които е невъзможно правилното интерпретиране на отчетите. Приложението включва информация, която не се съдържа в останалите компоненти. От значение са и включените разбивки на представените данни от баланса и отчета за приходите и разходите, защото в тях се посочва детайлна информация от статиите в тях. Това помага на потребителите да получат по-добра представа за финансовото състояние на предприятието и да вземат правилни икономически решения.⁸

Законът за счетоводството също съдържа изисквания за съставяне на приложението. Предприятията трябва вярно и честно да представят финансовите си отчети, като това изисква достоверно показване на ефектите от операциите, други събития и условия в съответствие с определенията и критериите за признаване на активи, пасиви, приходи и разходи в приложимите счетоводни стандарти.

Във връзка с оповестяванията е добре да се разгледат и съпоставят двете приложими счетоводни бази в България. Националните стандарти са приложими за по-голяма част от българските предприятия. Добре е в тях да се отразяват счетоводните и икономическите традиции в развитието на националното стопанство. Те трябва да могат да подкрепят местния бизнес и да са съобразени с неговата специфика и нужди. Като част от Европейския съюз местните стандарти би следвало да отразяват общностните политики, принципи и ценности, както и да са синхронизирани с Международните счетоводни стандарти (МСС). За постигането на всички тези цели обаче трябва да се спазват добрите практики при разработването на стандартите. В тази връзка може да се обърне внимание на процеса по разработването на висококачествени, разбираеми, приложими и глобално приети стандарти, каквито са международните. Този процес е непрекъснат и постоянно се обновява. Не може да се твърди същото за националните стандарти. Като се сравнят двете бази, се вижда, че националните стандарти са значително остарели и изостават не само по отношение на подходите, принципите и правилата за първоначално и последващо признаване, но и при представянето и оповестяването на информация.⁹

Под 1% от стопанските единици в Европейската общност прилагат международните стандарти. Използването им за консолидираните отчети

⁷ Досев, Х. Финансови отчети по НСС в лоното на подхода за пробата и грешката, ИДЕС, бр. 07/2017, година XXI, с. 17.

⁸ Айвазова, Я. Проблеми при оповестяванията във финансовите отчети, Дисертация, ВУЗФ, 2024, с. 56.

⁹ Симеонова, Р. Новите моменти в счетоводното законодателство, ел. списание „Диалог“, 01/2016.

на борсово търгуваните дружества е насочено изцяло към инвеститорите и не представлява интерес за регулиране на общата законодателна рамка в съответната страна. За да има смисъл приложението на НСС, е редно те да бъдат разработени на основата на европейските счетоводно-правни принципи. По този начин те ще бъдат разбираеми за бизнеса и счетоводителите. Изискванията на хармонизираните европейски счетоводни принципи на Директива 2013/34/ЕС¹⁰ са пресъздадени в Закона за счетоводството. Същевременно голяма част от принципите в националните стандарти съответстват на някои от принципите, заложиени в международните стандарти. Проблемът е, че националните стандарти са преписани от набора на МСС, във вида му от началото на XXI век.¹¹

В Международните стандарти са обобщени най-добрите световни практики и използването им при създаването на националните стандарти е логично. Концептуалната рамка за финансова отчетност създава подходяща теория за финансовото счетоводство и финансовите отчети. Но съществуват съществени пропуски в НСС, което показва, че те не се използват по най-добрия начин.¹²

Съгласно Концептуалната рамка представянето и оповестяването са посочени като средство за комуникация. Посредством тях се повишава разбираемостта и съпоставимостта на финансовите отчети. Обръща се сериозно внимание върху принципите и целите на разкриването на финансова информация чрез оповестяване. Същевременно с това се предоставя гъвкавост за осигуряване на уместни и съпоставими данни. Всичко това липсва и не е заложиено в общите разпоредби към НСС.

3. Предизвикателствата пред МСП и възможности за тяхното решаване

В НСС се съдържат множество оповестявания. Систематизирани по стандарти, техният обем е 26 страници (при 1800 символа на страница)¹³. В някои от тях съществуват неточности в изискванията и пропуски. Също така те съдържат прекалено много изисквания за оповестявания, при които разходите са прекомерни. Те не съответстват на добрите практики, залегнали в Международния стандарт за финансова отчетност за малки и средни предприятия (МСФО за МСП).¹⁴ Той представлява опростен стандарт на пълните МСС и е създаден специално за малки и средни предприятия. В него принципите за признаване и оценяване на активи, пасиви, приходи и разходи са опростени. Изискванията за оповестяване

¹⁰ Директива 2013/34/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 26 юни 2013 година относно годишните финансови отчети, консолидираните финансови отчети и свързаните доклади на някои видове предприятия и за изменение на Директива 2006/43/ЕО на Европейския парламент и на Съвета и за отмяна на Директиви 78/660/ЕИО и 83/349/ЕИО на Съвета, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32013L0034>.

¹¹ Свраков, А. Какво се промени с новото счетоводно законодателство, сп. ИДЕС, бр. 3/2016, година XX, с. 16.

¹² Вейсел, А. Поглед към бъдещето на независимия финансов одит – глава пета от Юбилейно издание на ИДЕС – Независимият финансов одит в България. От началото до наши дни. Поглед към бъдещето, 2021, с. 131 – 150, с. 145 – 146.

¹³ Айвазова, Я. Проблеми при оповестяванията във финансовите отчети, Дисертация, ВУЗФ, 2024 г., с. 73

¹⁴ The IFRS for SMEs Accounting Standard, <https://www.ifrs.org/issued-standards/ifrs-for-smes/>.

са намалени с 90%. Написан е ясно, като целта му е да се намали тежестта върху тези предприятия и се ревизира на всеки три години.

3.1 Критерии за сегментация

Преди да се разгледат принципите, заложи в МСФО за МСП, е добре да се обърне внимание както на критериите за сегментация, така и на дефинициите за малки и средни предприятия. Това е важно за доброто разбиране на функцията и значението на тези предприятия в икономиката. Критериите допринасят за улесняването на административната тежест и стимулират икономическото развитие чрез облекчаване на регулациите. В зависимост от категорията, в която попадат, дружествата могат да се възползват от различни облекчения, което оказва влияние върху финансовите им отчети. Големината на предприятията определя обема информация, която следва да бъде оповестена в отчетите. Категорията също така обуславя задължението за независим финансов одит. Познаването на критериите е от съществено значение, защото позволява да се спазват законовите изисквания, да се оптимизират процесите по финансово отчитане и да се използват предвидените облекчения в тази насока.

През последните десетилетия се обръща сериозно внимание на значимостта на малките и средни предприятия в европейската икономика. Счита се, че те заемат голяма част от европейския пазар и играят ключова роля в икономическото развитие на Съюза. В резултат на нарастващото значение на тези предприятия Европейската комисия провежда проучвания с цел да установи проблемите и пречките, пред които те са изправени. Основният проблем, който се явява, е, че тези предприятия оперират в различни европейски държави и следват техните изисквания за организация на счетоводната система. По този начин се създават непропорционално високи разходи за привеждане в съответствие на счетоводните системи на МСП, като се ограничава и тяхната задгранична дейност. Проучванията показват, че тези предприятия оперират основно на националните пазари, а в днешния глобален свят по-активното им участие в трансгранични дейности води до повишаване на тяхната конкурентоспособност и ефективност, което от своя страна оказва влияние върху икономиката и растежа на Европейския съюз като цяло.¹⁵

МСП съставляват 99% от всички дружества в Европейския съюз, като повечето от тях функционират на национално равнище, тъй като малък процент от тях осъществяват трансгранична дейност в рамките на Съюза.¹⁶ Те играят централна роля в Европейската икономика и са основен източник на иновации, работни места и предприемачески умения. Тези предприятия често срещат трудности при получаването на капитали и кредити особено в началните етапи на започване на дейността си. Ограничените ресурси могат да намалят достъпа им до нови

¹⁵ Bohusova, H. The implementation of the IFRS for SME in the EU, ACTA, Universitatis Agriculturae Et Silviculturae Mendellianae Brunensis, Vol. LIX, 2011.

¹⁶ Европейски парламент, Информационни фишове за Европейския съюз, Малки и средни предприятия. Достъп на 04.09.2024 г.

технологии и иновации, затова един от приоритетите на Европейската комисия е подкрепата за МСП.¹⁷

Първата обща европейска дефиниция на МСП е приета през 1996 г. от Комисията на Европейския съюз с Препоръка 96/280/ЕО. Тя е широко прилагана от целия Съюз. През 2003 г. Комисията приема нова препоръка, която влиза в сила от началото на 2005 г.¹⁸ Целта на новата препоръка е да се отрази икономическото развитие след 1996 г. Определението важи за всички политики, програми и мерки, които Комисията на ЕС прилага по отношение на тези предприятия. Въпреки това използването на дефиницията не е задължително за държавите членки. Въвеждат се три категории предприятия – микро-, малки и средни. Критериите, по които се определят категориите, са три – численост на персонала, годишен оборот и балансова стойност на активите. Показателят численост на персонала е най-важният, задължителен и основен критерий. Категорията средни предприятия се състои от предприятия, в които работят по-малко от 250 души, имат годишен оборот, ненадвишаващ 50 милиона евро и/или стойност на активите по-малка от 43 милиона евро. Малко предприятие е такова, в което работят по-малко от 50 души и има годишен оборот и/или стойност на активите не по-голяма от 10 милиона евро. Критериите за микропредприятие са да работят по-малко от 10 души и да има годишен оборот и/или стойност на активите не по-голяма от 2 милиона евро. Данните се изчисляват на годишна база.¹⁹ Препоръка на Комисията 2003/361/ЕО е транспонирана в България в Закона за малките и средни предприятия.²⁰

Във връзка с финансовата отчетност в България се използват критериите за определяне на категориите предприятия, заложи в Директива 2013/34/ЕС. Тя е транспонирана чрез нормите на Закона за счетоводството²¹. Определят се три критерия, по които се категоризират предприятията, като към 31 декември на текущия период те не трябва да надвишават най-малко два от тях – балансова стойност на активите, нетни приходи от продажби и средна численост на персонала. Дадена е възможност на държавите членки сами да определят праговете.

В България микропредприятията са тези, които към 31 декември на текущия отчетен период не надвишават най-малко два от следните показатели: балансова стойност на активите до 900 хил. лева, нетни приходи от продажби – 1 800 хил. лева и средна численост на персонала – 10 души. Малки предприятия са тези, които към 31 декември на текущия отчетен период не надвишават най-малко два от следните показатели – балансова стойност на активите до 10 млн. лева, нетни приходи от

¹⁷ Новата дефиниция за малки и средни предприятия, Ръководство за потребителя и примерна декларация, БТПП, https://www.bcci.bg/resources/files/nb6004773bgc_002.pdf.

¹⁸ Препоръка на Комисията 2003/361/ЕО от 6 май 2003 г. относно дефиницията за микропредприятия, малки и средни предприятия (текст от значение за ЕИП), Официален вестник L 124, стр. 36 – 41 от 20 май 2003 г.

¹⁹ Пак там.

²⁰ Закон за малките и средните предприятия, обн., ДВ, бр. 84 от 24 септември 1999г., изм., ДВ, бр. 59 от 2006 г., чл. 3.

²¹ Закон за счетоводството. В сила от 01.01.2016 г., обн., ДВ, бр. 95 от 8 декември 2015 г., посл. изм. и доп., ДВ, бр. 105 от 19 декември 2023 г.

продажби – 20 млн. лева и средна численост на персонала – 50 души. Средните предприятия са тези, които към 31 декември на текущия отчетен период не надвишават най-малко два от следните показатели – балансова стойност на активите до 50 млн. лева, нетни приходи от продажби – 100 млн. евро и средна численост на персонала – 250 души.

Законът за счетоводството намира приложение чрез критерии за видовете предприятия и в зависимост от това се разрешават някои облекчения за съставянето и публикуването на финансовите отчети. Микропредприятията са задължени да изготвят съкратен баланс по раздели и съкратен отчет за приходите и разходите. Те са освободени от задължението да изготвят отчет за паричните потоци и отчет за собствения капитал, както и приложение. Малките предприятия съставят съкратен баланс по раздели и групи и съкратен отчет за приходите и разходите, а средните и големите предприятия трябва да съставят пълен комплект финансови отчети съгласно приложимите счетоводни стандарти. Другите предприятия също имат избор да съставят пълен комплект финансови отчети по желание.

За разлика от разгледаните дефиниции за МСП в европейските директиви и препоръки, МСФО за МСП не прилага количествени критерии. Стандартът се фокусира върху качествени характеристики на предприятията като липса на публична отговорност и необходимост от изготвяне на финансови отчети с общо предназначение за външни потребители. В различните икономики по света се прилагат разнообразни критерии за сегментиране, които произтичат от техните специфични нужди и условия. Това е причината при разработването на МСФО за МСП да се въвеждат качествени характеристики в определението с надеждата, че те ще създадат предпоставки за хармонизиране и съпоставимост на финансовата отчетност в глобален план.²²

3.3 МСФО за МСП

През юли 2009 г. в резултат на петгодишен процес на развитие Съветът по международни счетоводни стандарти издава МСФО за МСП. Това е самостоятелен стандарт от около 230 страници, пригоден за нуждите и възможностите на по-малките предприятия. Стандартът има собствено описание за малки и средни предприятия и се прилага от такива, които не се отчитат публично и публикуват финансови отчети с общо предназначение за външни потребители. Той е отделен, самостоятелен стандарт и съответно може да бъде приет от всяка държава независимо дали тя е приела пълния набор от международни стандарти. Стандартът е изграден на основата на Международните стандарти за финансова отчетност (МСФО), като много от принципите в пълните МСФО за признаване и оценяване на активи, пасиви, приходи и разходи са опростени. Някои варианти на счетоводни политики в пълните МСФО не са разрешени, тъй като МСП разполагат с по-опростен метод, а броят на изискваните оповестявания е значително съкратен. За разлика от пълния

²² Buculescu, M. Harmonization process in defining small and medium-sized enterprises. Arguments for a quantitative definition versus a qualitative one, The Bucharest University of Economic Studies, Theoretical and Applied Economics Volume XX (2013), No. 9(586), pp. 103 – 114.

комплект МСФО, в този стандарт не се разглеждат теми като печалба на акция, междинно финансово отчитане, отчитане по сегменти, активи, държани за продажба, и застраховане.

Изискванията за оповестявания в МСФО за МСП са значително намалени, в сравнение с тези в пълните МСФО. Причините за намаляването на оповестявания в сравнение с пълните МСФО могат да се обособят в четири основни направления.²³

- Някои оповестявания са изключени, защото се отнасят до теми, които не са включени в стандарта, като доходи на акция, сегменти и междинно финансово отчитане.
- Някои оповестявания не са включени, защото се отнасят до варианти в пълните МСФО, които липсват в МСФО за МСП. Такива например са оповестяванията, свързани с финансови инструменти, налични за продажба, държани до падеж и опции на справедлива стойност.
- Някои оповестявания не са включени, защото се отнасят до принципи на признаване и оценяване, изключени от обхвата на МСФО за МСП, но съдържащи се в пълните МСФО.
- Някои оповестявания са изключени въз основа на нуждите на потребителите както и с цел запазване на баланса между ползи и разходи при представянето на финансова информация.

При разработване на изискванията за оповестявания в стандарта Съветът е заложил на следните общи принципи, които е преценил, че са валидни за потребителите на финансова информация:

- краткосрочните парични потоци, задълженията, ангажименти или непредвидени обстоятелства независимо дали са признати като пасив, или не. Оповестяванията в пълните МСФО са необходими и за МСП;
- ликвидност и платежоспособност;
- несигурност при оценяването;
- избора на прилаганата счетоводна политика;
- дезагрегация (разбивка) на сумите, представени във финансовите отчети, защото са важни за правилното разбиране на отчетите;
- някои от оповестяванията в пълните МСФО са подходящи за вземането на инвестиционни решения на публичните капиталови пазари, отколкото за сделки и събития, с които се сблъскват типичните малки и средни предприятия. Затова те са изключени от стандарта.²⁴

²³ IASB Meeting Staff Paper, Comprehensive review of the IFRS for SMEs, Development of IFRS for SMEs, Agenda ref 8A, April, 2013, p. 14.

²⁴ IASB meeting, Project Comprehensive review of the IFRS for SMEs, Paper topic Development of the IFRS for SMEs (education session), Agenda ref 8A, April, 2013.

Съгласно Стандарта пояснителните приложения представляват текстови описания и разбивка на позициите, представени в основните отчети, както и информация за позициите, които не отговарят на условията за признаване в тях. В почти всеки раздел на стандарта се изискват оповестявания, които обикновено се представят в пояснителните приложения.

Пояснителните приложения следва да представят информация за базата, на която са изготвени финансовите отчети и за конкретно прилаганата счетоводна политика. Също така в тях се представя и информация, която не е представена на друго място във финансовите отчети, но е уместна за разбирането им. Прилага се систематичен начин при изготвянето им, като се прави препратка за всяка статия във финансовия отчет към всяка свързана с нея информация в приложението. Те следват определен ред, като първо се прави изявление, че финансовият отчет е изготвен в съответствие с МСФО за МСП, след това следва обобщение на прилаганите важни счетоводни политики, както и подкрепяща информация за представените във финансовия отчет статии и всякакви други оповестявания.²⁵

В изискванията за оповестявания в МСФО за МСП се включва основната информация, която е от съществено значение за правилното разбиране на отчета и същевременно е леснодостъпна. Въведените облекчения може да се илюстрират чрез изискванията за оповестяване на основните счетоводни политики, свързани с материалните запаси, имоти, машини и съоръжения, нематериални активи, промените в счетоводната политика и грешки от предходни периоди.

Оповестяванията, свързани с **материалните запаси**, се ограничават до счетоводната политика, приета при тяхната оценка, прилаганите методи за тяхното изписване, общата балансова сума на запасите, както и балансовата сума по класификационни групи, подходящи за предприятието, сумата, призната като разход за периода, загубите от обезценка и общата балансова стойност на материалните запаси, заложиени като обезпечение.

За всеки клас **имоти, машини и съоръжения** стандартът изисква да се оповестят базите за оценка, използвани при определяне на брутната балансова стойност, методите на амортизация, полезният живот или използваните норми на амортизация, брутната балансова стойност и натрупаната амортизация, както и равнението на балансовата стойност към началото и края на отчетния период. Отделно от това се оповестяват и съществуването и балансовата стойност на имоти, машини и съоръжения, за които предприятието има ограничено право на собственост или са заложиени като обезпечение. Също така се посочва и сумата на договорните ангажименти за придобиването на имоти, машини и съоръжения. Съгласно стандарта в приложението се оповестява информация за класовете активи. Те представляват група от активи със сходно естество и употреба в дейността на предприятието, като например: земя, земя и сгради, машини, моторни превозни средства, мебели и

²⁵ The IFRS for SMEs Accounting Standard, <https://www.ifrs.org/issued-standards/ifrs-for-smes/>.

оборудване, офис оборудване и др. При определяне на класовете се прави преценка за същественост.

Изискванията за оповестяване на **нематериалните активи** са сходни с тези на имоти, машини и съоръжения. За всеки клас нематериални активи се оповестява информация относно полезния живот или използваните амортизационни норми, методите на амортизация, брутната балансова стойност и натрупаната амортизация, обобщена с натрупаните загуби от обезценка в началото и в края на отчетния период, статиите в отчета за всеобхватния доход и в отчета за приходите и разходите, в които са включени амортизации на нематериални активи, равнение на балансовата стойност в началото и в края на периода. В равнението на балансовата стойност се посочват отделно всички добавки, освобождавания, придобивания чрез бизнескомбинации, амортизация, загуби от обезценка и други промени. Не е необходимо това равнение да се представя за предходни периоди. В приложението се посочват класовете нематериални активи. В класовете могат да се групират нематериални активи със сходно естество и употреба в дейността на предприятието, като например: търговски марки, компютърен софтуер, лицензи и франчайзи, авторски права, патенти и други права на индустриална собственост, сервизни и оперативни права, рецепти, формули, дизайни и прототипи и др. Като допълнение се изисква да се представи информация относно балансовата стойност и оставащия амортизационен период за всеки индивидуален нематериален актив, който е съществен за финансовите отчети на предприятието. За тези активи, които са придобити с безвъзмездни средства, предоставени от държавата и признати първоначално по справедлива стойност, се изисква оповестяване на тази стойност, както и балансовата им стойност. Също така се оповестяват и нематериалните активи с ограничено право на собственост и балансовите стойности на активи, заложи като обезпечение на задължения. Посочва се информация за сумата на договорните ангажименти за придобиване на нематериални активи. Оповестява се обобщената сума на разходите за научноизследователска и развойна дейност, признати като разход през периода, които не са били капитализирани като част от себестойността на друг актив. Оповестява се и информация за основните предположения относно бъдещето и други ключови източници на несигурност на приблизителните оценки, в които имат значителен риск да доведат до съществена корекция на балансовата стойност на активите и пасивите в рамките на следващата финансова година.

Оповестяванията, свързани с **промяната в прилаганата счетоводна политика**, се правят, когато измененията имат отражение върху текущия или който и да е предходен период или може да имат ефект върху бъдещи периоди. В този случай се оповестяват естеството на промяната, сумата на корекциите на всяка засегната статия, представена на отделен ред във финансовия отчет за текущия и за всеки представен предходен период, доколкото е практически приложимо, размерът на корекцията за периоди, предхождащи представените. Ако е невъзможно да се определят сумите на корекциите, се прави обяснение, като всички

тези оповестявания не е необходимо да се повтарят във финансовите отчети за бъдещите периоди.

Ако предприятието доброволно е направило промяна на счетоводната политика и тя има ефект върху текущия или предходен период, то следва да оповести естеството на промяната, причините, поради които тази промяна ще доведе до представянето на надеждна и уместна информация, доколкото е възможно, сумата на корекцията на всяка засегната статия, посочена поотделно за текущия период, всеки представен предходен период и обобщено за периодите преди представения. Ако това е практически невъзможно, предприятието следва да представи обяснение. Тези оповестявания не е нужно да се правят във финансовите отчети за следващите периоди.

Представянето на информация, свързана с **грешки от предходни периоди**, се ограничава до естеството на грешката, доколкото е практически приложимо за всеки представен предходен период. Оповестява се сумата на корекцията за всяка засегната статия, както и сумата на корекцията в началото на най-ранния представен предходен период. Ако това е практически невъзможно, предприятието оповестява факта, че при извършване на преценка се е установило, че преизчисляването с обратна сила, въпреки всички разумни усилия да се направи, е невъзможно. Всички тези оповестявания не е необходимо да се правят за следващи периоди. В бележките оповестяване на корекция на грешка от предходен период трябва да се направи дори когато това може да доведе до неблагоприятни последици за предприятието.

Основната отличителна черта на МСФО за МСП е, че стандартът е изготвен на по-опростен език от този, който се използва за пълните международни стандарти. Това значително улеснява неговото приложение. Също така Фондацията на МСФО е разработила обучителни модули за всеки един раздел от версията на стандарта от 2015 г. Модулите спомагат за правилното му прилагане и интерпретиране и са направени така, че да подпомагат всички, които прилагат или анализират финансови отчети, изготвени по този стандарт. Към всеки модул има и добавени бележки и примери, които имат за цел да обяснят и илюстрират изискванията.²⁶

През 2015 г. е проведено изследване върху процеса на вземане на решения, прилаган от търговските банки при отпускането на кредити на малки и средни предприятия, които прилагат МСФО за МСП. Анализът на количествените данни на проучването показва, че повечето от оповестяванията в стандарта са полезни при вземането на решения за отпускане на кредити на МСП. Съответно се стига до заключението, че разработването на изискванията за оповестяване в МСФО за МСП е от особена полза за информационната потребност на банковите служители, отпускащи кредити. С това изследване е извършен задълбочен анализ на

²⁶<https://www.ifrs.org/supporting-implementation/supporting-materials-for-the-ifrs-for-smes/modules/sme-modules-english/>

полезността на информацията, представена във финансовите отчети, изготвени в съответствие с МСФО за МСП.²⁷

4. Предизвикателства при прилагането на МСФО за МСП и Европейските директиви

Европейските директиви представляват основният инструмент за хармонизиране на нормативната уредба на всички страни членки. Те създават кодекса на счетоводното законодателство. Въпреки това голяма част от дружествата изготвят финансовите си отчети в съответствие с общоприетите счетоводни стандарти на съответната държава, които са хармонизирани с директивите.²⁸

През последните десетилетия фокусът на европейската законодателна рамка е насочен към облекчаване на административната тежест на МСП. Това се явява ключов приоритет за подпомагане на тяхното развитие и конкурентоспособност. В резултат на това с приемането на Директива 2013/34/ЕС се въвеждат редица облекчения, свързани с изготвянето и публикуването на финансовите отчети на тези предприятия. Една от целите на Директивата е да се оптимизира финансовата отчетност в Съюза чрез осигуряване на прозрачност и съпоставимост. Това се постига чрез законовото ѝ регулиране и минималните изисквания за финансова отчетност.

Годишните финансови отчети се състоят най-малко от баланс, отчет за приходи и разходи и бележки. В зависимост от категорията на предприятието Директивата позволява изготвянето на съкратени финансови отчети и съдържа задължителен формат за представянето им. Информацията, включена в отчетите, трябва да бъде допълнена с оповестявания чрез бележки към отчетите. От друга страна, за да бъде спазено равновесието между разходи и ползи, се препоръчва да съществува режим на ограничени оповестявания за някои категории предприятия. Минималните изисквания, посочени от Директивата във връзка със задължителните оповестявания, свързани със счетоводната политика, са методите на оценяване на елементите във финансовите отчети, декларация за спазване на концепцията за действащо предприятие и всички извършени промени в прилаганите счетоводни политики.²⁹

МСФО за МСП е изготвен за МСП в световен мащаб, като предоставя опростена рамка за финансово отчитане, разработена на база Международните стандарти. Пълният комплект финансови отчети, който се изготвя, включва: отчет за финансовото състояние, един от следните два отчета – един отчет за всеобхватния доход за отчетния период или отделен отчет за доходите и отделен отчет за всеобхватния доход, отчет за

²⁷ Perera, D. Adoption of International Financial Reporting Standards (IFRS) for Small and Medium-Sized Entities (SMEs): Problems and Challenges, Macquarie University, 2015, p. 169

²⁸ Bohusova, H. The implementation of the IFRS for SME in the EU, ACTA, Universitatis Agriculturae Et Silviculturae Mendellianae Brunensis, Vol. LIX, 2011

²⁹ Костов, Б., Хр. Маврудиев. Директива 2013/34/ЕС на Европейския парламент и на Съвета и предизвикателствата пред счетоводната професия в страната, сп. ИДЕС, бр. 8/2013 г., година XVII стр. 8.

промените в собствения капитал, отчет за паричните потоци и пояснителни приложения, представляващи обобщение на значимите счетоводни политики и друга пояснителна информация.³⁰ В стандарта няма изискване за включване на нефинансова информация. Изискванията за оповестяване са съкратени, като се фокусира върху съществената информация. Не се съставя и Доклад за дейността.

Ясно се вижда, че Директивата е фокусирана върху минимални изисквания за оповестяване с цел да се намали административната тежест. Дадена е свобода на държавите членки да въвеждат допълнителни задължения или да освободят определени предприятия от част от изискванията. От друга страна, МСФО за МСП изисква подробни отчети, базирани на принципите за вярно и честно представяне. При тях се набляга на по-голяма прозрачност и пълнота на информацията. В стандарта няма заложен облекчение за видове предприятия, както и възможност за изготвянето на съкратени отчети. Оповестяванията са значително съкратени в сравнение с пълните МСФО, но въпреки това не се припокриват изцяло с изискванията на Директивата. Стандартът насърчава глобалното прилагане в световен мащаб чрез съгласуваност и последователност и намалява тежестта на отчитането. В същото време предоставените възможности на гъвкавост при прилагане на Директивата може да доведат до затруднения при уеднаквяването на финансовата отчетност на предприятия, които оперират на територията на няколко държави от Съюза.

Заклучение

Оповестяванията към финансовите отчети са от съществено значение за правилното им интерпретиране. За съжаление, изискванията за оповестяване в българските национални стандарти са много, което води до понижаване на качеството на финансовата отчетност. МСП представляват основен двигател в икономиката и затова е необходимо да се обърне сериозно внимание върху изискванията за представяне и съставяне на финансовите им отчети. Използването на хармонизирани висококачествени стандарти за финансова отчетност значително повишава конкурентоспособността им на глобално ниво и повишава съпоставимостта на информацията. Стандартът МСФО за МСП е по-ясен и кратък от много национални общоприети счетоводни принципи и следователно може да помогне за подобряване на счетоводната рамка на много страни. Добре е да се преразгледат европейските счетоводни директиви, както и националните стандарти на държавите членки с цел сближаване и намаляване на различията с МСФО за МСП.³¹

³⁰ The IFRS for SMEs Accounting Standard, <https://www.ifrs.org/issued-standards/ifrs-for-smes/>, p. 3.17

³¹ Kaya, D., Koch M. Countries' Adoption of the International Financial Reporting Standard for Small and Medium-sized Entities (IFRS for SMEs) – Early Empirical Evidence*, University of Erlangen-Nürnberg, Accounting and Business Research, 2015, Vol. 45, Issue 1, pp. 93-120, p. 7-8.

Библиографска справка:

1. Айвазова, Я. Проблеми при оповестяванията във финансовите отчети, Дисертация, ВУЗФ, 2024 г.
2. Вейсел, А. Концептуална рамка за финансова отчетност от 2018 година – анализ на основните концепции и промените, Годишник на ИДЕС, 2018.
3. Вейсел, А. Поглед към бъдещето на независимия финансов одит – глава пета от Юбилейно издание на ИДЕС – Независимият финансов одит в България. От началото до наши дни. Поглед към бъдещето, 2021 г.
4. Директива 2013/34/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 26 юни 2013 година относно годишните финансови отчети, консолидираните финансови отчети и свързаните доклади на някои видове предприятия и за изменение на Директива 2006/43/ЕО на Европейския парламент и на Съвета и за отмяна на Директиви 78/660/ЕИО и 83/349/ЕИО на Съвета, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32013L0034>.
5. Досев, Х. Финансови отчети по НСС в лоното на подхода за пробата и грешката, ИДЕС, бр. 07/2017, година XXI.
6. Европейски парламент, Доклад А6-0032/2008 относно международните стандарти за финансова отчетност (МСФО) и управлението на Съвета по международни счетоводни стандарти (СМСС), https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-6-2008-0032_BG.html?utm_source=chatgpt.com
7. Европейски парламент, Информационни фишове за Европейския съюз, Малки и средни предприятия. Достъп на 04.09.2024 г.
8. Закон за счетоводството. В сила от 01.01.2016 г., обн., ДВ, бр. 95 от 8 декември 2015 г., посл. изм. и доп., ДВ, бр. 105 от 19 декември 2023 г.
9. Закон за малките и средните предприятия, обн., ДВ, бр. 84 от 24 септември 1999 г., изм., ДВ, бр. 59 от 2006 г.
10. Концептуална рамка за финансово отчитане, издадена от Съвета по международни счетоводни стандарти, www.ifrs.org.
11. Костов, Б., Хр. Маврудиев. Директива 2013/34/ЕС на Европейския парламент и на Съвета и предизвикателствата пред счетоводната професия в страната, сп. ИДЕС, бр. 8/2013 г., година XVII.
12. Национални счетоводни стандарти, приети с Постановление № 46 на Министерски съвет от 2005 г., обн., ДВ, бр. 30 от 07.04.2005 г., в сила от 01.01.2005 г., изм., ДВ, бр. 86 от 26.10.2007 г., в сила от 01.01.2008 г., изм. и доп., ДВ, бр. 3 от 12 януари 2016 г., в сила от 01.01.2016 г., изм., ДВ, бр. 15 от 19 февруари 2019 г.

13. Новата дефиниция за малки и средни предприятия, Ръководство за потребителя и примерна декларация, БТПП. https://www.bcci.bg/resources/files/nb6004773bgc_002.pdf.
14. Препоръка на Комисията 2003/361/ЕО от 6 май 2003 г. относно дефиницията за микропредприятия, малки и средни предприятия (текст от значение за ЕИП), Официален вестник L 124, стр. 36 – 41 от 20 май 2003 г.
15. Свраков, А. Какво се промени с новото счетоводно законодателство, сп. ИДЕС, бр. 3/2016, година XX.
16. Симеонова, Р. Новите моменти в счетоводното законодателство, ел. списание „Диалог“, 01/2016.
17. Bohusova, H. The implementation of the IFRS for SME in the EU, ACTA, Universitatis Agriculturae Et Silviculturae Mendellianae Brunensis, Vol. LIX, 2011.
18. Buculescu, M. Harmonization process in defining small and medium-sized enterprises. Arguments for a quantitative definition versus a qualitative one, The Bucharest University of Economic Studies, Theoretical and Applied Economics Volume XX (2013), No. 9(586).
19. The IFRS for SMEs Accounting Standard, <https://www.ifrs.org/issued-standards/ifrs-for-smes/>.
20. IASB Meeting Staff Paper, Comprehensive review of the IFRS for SMEs, Development of IFRS for SMEs, Agenda ref 8A, April 2013.
21. Kaya, D., Koch M. Countries' Adoption of the International Financial Reporting Standard for Small and Medium-sized Entities (IFRS for SMEs) – Early Empirical Evidence*, University of Erlangen-Nürnberg, Accounting and Business Research, 2015, Vol. 45, Issue 1, pp. 93 – 120.
22. Perera, D. Adoption of International Financial Reporting Standards (IFRS) for Small and Medium-Sized Entities (SMEs): Problems and Challenges, Macquarie University, 2015.
23. <https://www.ifrs.org/supporting-implementation/supporting-materials-for-the-ifrs-for-smes/modules/sme-modules-english/>